

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ από τον ΑΘΩ ΔΗΜΟΥΛΑ φωτογραφίες ΑΓΓΕΛΟΣ ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Έρση Σωτηροπούλου

ΑΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η Ελληνίδα συγγραφέας που είδε το όνομά της να «παίζει» στις στοιχηματικές λίστες για το βραβείο Νόμπελ και τα βιβλία της να εξαφανίζονται απ' τα ράφια, σε μια εύλικρινή συνέντευξη για το πώς έζησε αυτή την «περιπέτεια», για τη μοναχική πράξη του γραψίματος, για τον χαμένο χρόνο.

«τα βραβεία δεν μας κάνουν καλύτερους συγγραφείς»

ΣΥΝΝΕΤΕΥΞΗ

ΟΠΟΙΟΣ ΗΘΕΛΕ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ένα βιβλίο της Έρσης Σωτηροπούλου τις προηγούμενες μέρες, θα έπρεπε να έχει ήδη ένα στη βιβλιοθήκη του. Ή θα έπρεπε να το παραγγείλει, αφού δύσκολα θα έβρισκε κάποιο στα ράφια των βιβλιοπωλείων. Η αύξηση της ζήτησης ήταν εντυπωσιακή, όπως επιβεβαιώνουν οι βιβλιοπώλες σε πρόσφατο ρεπορτάζ της «Κ». Εντυπωσιακή, αλλά, έως ένα σημείο, αναμενόμενη. Από τη στιγμή που οι στοιχηματικές εταιρείες τοποθέτησαν το όνομά της ανάμεσα στα φαβορί για το φετινό Νόμπελ λογοτεχνίας, ήταν μάλλον επόμενο το αναγνωστικό κοινό να θελήσει να «ετοιμαστεί» – κάποιοι ήθελαν να μπορούν να έχουν άποψη για την επικείμενη συζήτηση, άλλοι ίσως με ορισμένες ενοχές συνειδητοποιούσαν ότι έχουν αμελήσει να τη διαβάσουν, αρκετοί ήταν απλώς περιέργοι.

Οι στοιχηματικές λίστες στις οποίες βρέθηκε το όνομα της Έρσης Σωτηροπούλου αναπαράγονται από τα μεγαλύτερα βιβλιοφιλικά σάιτ και ζωντανεύουν τη συζήτηση γύρω από το βραβείο. Πώς προκύπτουν; Από φήμες, από πληροφορίες. Τα ονόματα που τις απαρτίζουν δεν προκύπτουν, πάντως, από την έμπνευση της στιγμής ενός μπουκμέικερ. Πιθανότατα υπάρχει ένα στοιχείο τζόγου και στοιχηματικής τακτικής σε όλα αυτά και δεν υπάρχει καμία επίσημη επιβεβαίωση από τη Σουηδική Ακαδημία, αλλά ισχύει επίσης ότι οι νικητές του βραβείου βρίσκονται κατά παράδοση σ' αυτές τις λίστες, άλλοτε ψηλά (όπως συνέβη πέρυσι με τον Γιον Φόσε) κι άλλοτε χαμηλά (όπως συνέβη φέτος με τη Χαν Γκανγκ).

Εν πάση περιπτώσει, ήταν μια μεγάλη υπόθεση για την Έρση Σωτηροπούλου και, κατά τη γνώμη μου, για την ελληνική πεζογραφία. Υπήρξαν άνθρωποι σε όλο τον κόσμο που είδαν μια «Greek writer» ανάμεσα στα μεγάλα ονόματα της λογοτεχνικής σκηνής. Δεν είναι λίγο. Δεν ξέρω ποια ήταν η τελευταία φορά που η ελληνική πεζογραφία βρέθηκε στο προσκήνιο μιας διεθνούς συζήτησης. Η ελληνική πεζογραφία που – δικαίως ή αδικώς, λογικά ή παράλογα – υποφέρει από εσωστρέφεια και δεν είναι ότι έχει χορτάσει διακρίσεις. Παρ' όλα αυτά, εντός των τειχών υπήρξε ένας παράξενος σκεπτικισμός. Κάποιοι θυμήθηκαν ότι το Νόμπελ είναι ένας προβληματικός θεσμός. Άλλοι έσπευσαν να υπενθυμίσουν ότι δεν γίνονται γνωστά τα υπό εξέταση ονόματα, άρα κάτι δεν έχουμε καταλάβει καλά. Ορισμένοι θεώρησαν ότι πρόκειται για ένα κατασκευάσμα της συγγραφέως. Ότι, ας πούμε, θέλησε να μας ξεγελάσει ή κάτι τέτοιο. Ή θυμήθηκαν ότι δεν εκτιμούμε το λογοτεχνικό της έργο.

Ας θυμηθούμε στο σημείο αυτό ότι η Έρση Σωτηροπούλου δεν εμφανίστηκε χθες στον λογοτεχνικό

μας κόσμο. Ξεκίνησε γράφοντας ποίηση πριν από 44 χρόνια, συνέχισε με μυθιστορήματα και συλλογές διηγημάτων, έχει κερδίσει το Κρατικό Βραβείο, το βραβείο του Ιδρύματος Ουράνην, το βραβείο του περιοδικού *Διαβάζω*, τα βιβλία της έχουν μεταφραστεί και τιμηθεί και στο εξωτερικό (π.χ. το σημαντικό Prix Mediterranee Etranger το 2017).

Δεν είχε τύχει ποτέ να της μιλήσω ή να τη συναντήσω. Τις παραμονές της ανακοίνωσης του βραβείου, της τηλεφώνησα και κανονίσαμε να συναντηθούμε, όπως είπε, «κατόπιν εορτής». Πριν κλείσουμε το τηλέφωνο, της είπα ότι εύχομαι το καλύτερο. «Να μην εύχεστε τίποτα», μου απάντησε. Βρεθήκαμε την περασμένη Κυριακή το απόγευμα στο σπίτι της στο Χαλάνδρι. Μου πρόσφερε κέικ και τσάι. Όσο μιλούσε έπαιζε με τα γυαλιά της. Από κάθε ερώτηση που της έκανα ξεπιδούσε μια ιστορία· ένα ταξίδι, ένας φίλος, ένα βιβλίο. Της ζήτησα να πάρουμε τα πράγματα απ' την αρχή.

***

**Πώς ξεκίνησε αυτή η ιστορία για εσάς;
Πώς μάθατε ότι το όνομά σας βρισκόταν
σ' αυτές τις λίστες;**

Με πήρε ένας φίλος Ιταλός, δημοσιογράφος και συγγραφέας, και μου είπε: «Έρση, τι γίνεται; Πάμε για Νόμπελ!». Έτσι ξεκίνησε. Μετά μου έστειλε κάποιος άλλος φίλος από Αγγλία. Δεν έδωσα τόση σημασία, σκέφτηκα ότι ήταν όπως τα προηγούμενα χρόνια, ήμουν και πέρυσι σ' αυτές τις λίστες, αλλά πιο χαμηλά. Πρόσφατα έμαθα ότι βρισκόμουν σε αντίστοιχες λίστες από το 2013. Η Κικί Δημουλά ήταν επίσης στα φαβορί εκείνη τη χρονιά. Δεν υπήρχαν πλατφόρμες στοιχημάτων τότε, αλλά εκτιμήσεις από ειδικευμένα μπλογκ. Φέτος η διαφορά ήταν ότι το όνομά μου έφτασε πολύ ψηλά στα προγνωστικά. Βέβαια, ήμουν σίγουρη ότι δεν πρόκειται να το πάρω.

Γιατί;

Γιατί παραείμαι αουτσάιντερ, δεν νομίζω ότι θα εξυπηρετούσε κανέναν η δική μου βράβευση. Στα φόρουμ κάποιοι σχολίαζαν λέγοντας ότι «η Σωτηροπούλου είναι η μεγάλη έκπληξη φέτος» και κάποιοι άλλοι αντιδρούσαν στους ενδοιασμούς αναρτώντας ένα βίντεο ως αποστομωτική απάντηση. Ήταν πάντα το ίδιο βίντεο από την παρουσίαση του βιβλίου μου *Τι μένει από τη νύχτα* στο βιβλιοπωλείο Στραντ στη Νέα Υόρκη. Σαν να έλεγαν: «Εντάξει, πρέπει να την παραδεχτείτε, είναι καλή».

**Δεν είχατε αγωνία; Κι άλλες φορές
έχουν βραβευτεί αουτσάιντερ.**

Ξέρετε πόσες φορές βρέθηκα υποψήφια στις μικρές και μεγάλες λίστες για βραβεία στην Ελλάδα και στο εξωτερικό; Αν κάθε φορά έτρεφα προσδοκίες κι άρχιζε το χτυποκάρδι και μετά προσγειωνόμουν απότομα βουλιάζοντας στη θλίψη, θα είχα σταματήσει να γράφω. Φυσικά, ήταν πολύ ευχάριστη έκπληξη για μένα το ότι έφτασε το όνομά μου τόσο ψηλά στις λίστες. Μου αρκεί αυτό.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

**«Αν κάθε φορά έτρεφα ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ
κι άρχιζε το χτυποκάρδι και μετά
προσγειωνόμουν ΑΠΟΤΟΜΑ βουλιάζοντας
στη θλίψη, θα είχα σταματήσει να γράφω».**

Ήταν μια επιτυχία για εσάς αλλά και για την ελληνική λογοτεχνία.

Για την ελληνική γλώσσα. Είμαστε μια «μικρή» λογοτεχνία, δεν εννοώ ποιοτικά, αλλά ότι σε παγκόσμια κλίμακα ο αριθμός των αναγνωστών που μπορεί να μας διαβάσει στο πρωτότυπο είναι μηδαμινός. Άρα το να πάρει το Νόμπελ ένας Έλληνας συγγραφέας για μένα σημαίνει νίκη της ελληνικής γλώσσας. Όταν ο Καβάφης έλεγε «Δεν είμαι Έλληνας, ούτε ελληνίζων, είμαι ελληνικός», στη γλώσσα μας αναφερόταν.

Αντιμετωπίσατε αυτή την ιστορία ως μια δικαίωση για την πορεία σας όλα αυτά τα χρόνια;

Δεν θα μιλούσα για δικαίωση. Η λογοτεχνία είναι ένα αυθαίρετο εγχείρημα. Κανείς δεν σου ζητάει να γράφεις. Γι' αυτό μου είναι πολύ δύσκολο να τη θεωρήσω ως επάγγελμα, άσχετα αν δουλεύω πολύ περισσότερες ώρες από τον μέσο εργαζόμενο και τα έσοδά μου από τη συγγραφή αμφιβάλλω αν θα μπορούσαν να καλύψουν τα έξοδα ενός σκέλου. Το γράψιμο είναι μια μοναχική πράξη στραμμένη στον κόσμο. Γράφουμε μόνοι μας, γράφουμε για τον εαυτό μας και σ' αυτή τη φάση δεν υπάρχει

αναγνώστης. Όμως, γράφουμε γιατί ελπίζουμε ότι κάποιος θα μας διαβάσει. Πετάνε το μπουκάλι με το μήνυμα στη θάλασσα περιμένοντας ότι στην πορεία κάποιος θα το προσέξει. Όσο για τα βραβεία, μακάρι να υπήρχαν περισσότερα. Δεν μας κάνουν καλύτερους συγγραφείς. Λειτουργούν θεραπευτικά όμως. Δίνουν μια ώθηση προς τα εμπρός. Σαν ένα φιλικό νεύμα, ένα μήνυμα από τον έξω κόσμο που σου λέει: «Μπράβο, μια χαρά τα πήγες έως τώρα, συνέχισε».

Λειτουργήσε έτσι για εσάς αυτή η συζήτηση γύρω από το Νόμπελ;
Δεν ξέρω, είναι νωρίς ακόμα.

Στο μεταξύ, στα βιβλιοπωλεία δεν βρίσκει κανείς τα βιβλία σας, υπήρχε πολύ μεγάλο ενδιαφέρον από τον κόσμο να σας διαβάσει.

Ξέρετε, αυτό μπορεί να είναι μια φούσκα. Τα βιβλία αγοράζονται και κάπως γίνονται άορατα πάνω στο κομοδίνο. Εκείνο που αναζητώ σ' ένα βιβλίο, εκείνο που με παθιάζει όταν διαβάζω, είναι αυτή η ιδιαίτερη φωνή που λέει μια ιστορία με τον τρόπο που μόνο η φωνή εκείνου του συγγραφέα μπορεί να τη διηγηθεί.

→

ΣΥΝΝΕΤΕΥΞΗ

Είναι αυτός ο ανεπανάληπτος συνδυασμός από ωμή ζωή και ζωή κατασκευασμένη ο οποίος δημιουργεί μια τριγωνική σχέση ανάμεσα στον συγγραφέα, τον αναγνώστη και τον μυθιστορηματικό κόσμο. Το διάβασμα είναι ζωντανό, παύει να είναι παθητικό. Αν κάτι τέτοιο συμβεί σε δύο-τρεις από τους δέκα που αγόρασαν κάποιο βιβλίο μου, θα είμαι ευτυχής.

**Είμαστε επιτόλαιοι αναγνώστες;
Περιμένουμε να γίνει λίγη φασαρία πρώτα
για να κινητοποιηθούμε;**

Το είχα ζήσει και με το Ζιγκ Ζαγκ στις νερα-ντζές, το μεγάλο μπαμ δεν έγινε με τα βραβεία, αλλά αργότερα όταν το κατηγορήσαν για πορνο-γραφία. Το ίδιο φαντάζομαι συμβαίνει και αλλού, όχι μόνο σ' εμάς. Παρ' όλα αυτά, έχω την εντύπωση ότι το κοινό που διαβάζει -όπως το έχω ζήσει από παρουσιάσεις βιβλίων μου στο εξωτερικό, για παράδειγμα στη Γαλλία αλλά και στην Αμερική- είναι πιο συγκροτημένο, έχει διαμορφωμένες απόψεις γι' αυτά που το ενδιαφέρουν σ' ένα βιβλίο, ιδιαίτε-ρη αδυναμία σε κάποιους συγγραφείς των οποίων παρακολουθεί την πορεία κ.λπ. Συχνά αυτοί που έρχονται στις εκδηλώσεις έχουν ήδη διαβάσει το βιβλίο και κάνουν ερωτήσεις πάνω στο θέμα. Ακόμα και σε μικρές πόλεις στην επαρχία. Εδώ οι παρουσι-άσεις είναι περισσότερο ένα κοινωνικό γεγονός.

Επίσης είναι το ζήτημα του χρόνου. Ο χρόνος μας ροκανίζεται συνεχώς. Ένας άνθρωπος που παλιότερα διάβαζε κάθε χρόνο μερικά βιβλία, τώρα δεν προλαβαίνει με τίποτα, γιατί τρέχει ασταμάτητα μένοντας εντελώς ακίνητος. Υπάρχει ένας στρόβι-λος πληροφοριών, επαφών, ειδήσεων, μηνυμάτων. Κι εγώ διαβάζω λιγότερο. Ακόμα και ο χρόνος που μπορείς να μείνεις λίγο με τον εαυτό σου, χωρίς να σκέφτεσαι κάτι συγκεκριμένο, έχει συρρικνωθεί. Παίρνουμε κάτι σε αντίκρισμα; Τίποτα, πέρα από ένα ωραίο, μεγάλο κενό.

Πώς το αντιμετωπίζετε αυτό;

Όπως όλος ο κόσμος. Καμιά φορά σκέφτο-μαι ότι πρέπει να απαλλαγώ από το κινητό. Ξέρете πόσο χρόνο περνάει κανείς στο κινητό του;

**Ξέρω, μου έρχεται ενημέρωση κάθε
βδομάδα.**

Εγώ δεν το κοιτάζω. Ταυτόχρονα, αυτές οι ευκολίες δεν ξέρω τελικά πόσο διευκολύνουν. Κάτι απλό. Ήθελες ένα αεροπορικό εισιτήριο, πήγαινες

σ' ένα ταξιδιωτικό πρακτορείο και ξεμπερδεύες. Δεν νοσταλγώ καθόλου το παρελθόν, αλλά όλη αυτή η ιστορία με τα τόσα σάιτ, τις εκτιμήσεις του καθενός για τις προσφορές, πώς ανεβαίνει η τιμή των εισιτηρί-ων επειδή τα cookies σε παρακολουθούν ότι ψάχνεις το ίδιο δρομολόγιο, είναι μια σπαζοκεφαλιά χωρίς αρχή και τέλος που σε ξεθεώνει με βλακειές. Τελικά ο χρόνος που χάνεις είναι πολύ περισσότερος.

**Να επιστρέψουμε στο Νόμπελ;
Πώς ζήσατε την περασμένη Πέμπτη
που έγιναν οι ανακοινώσεις;**

Μου έστελναν συνεχώς νέα για τις εξελίξεις όλη τη νύχτα. Δεν κοιμήθηκα, όχι όμως από αγωνία. Όσο πλησίαζε η ώρα, είχα πολύ κακή διάθεση. Κάποια στιγμή μου έστειλε μια φίλη απ' τη Γαλλία ένα μήνυμα: «Έρση, λυπάμαι». Της απάντησα ότι είμαι χαρούμενη και ήμουν ειλικρινής, γιατί αμέσως ένιωσα τρομερή ανακούφιση. Ήταν σαν να γιατρεύ-τηκα. Μου έφυγε ξαφνικά ένα μεγάλο βάρος, όπως την εποχή του σχολείου που μπορεί να υπήρχε μια απειλητική πίεση, μια αίσθηση ασφυξίας για κάτι αόριστο και ως διά μαγείας το πρόβλημα λυνόταν μόνο του.

Γιατί αναφέρετε το σχολείο;

Γιατί υπέφερα. Το μισούσα. Ήμουν έφηβη όταν μπήκε η δικτατορία, μεγάλωσα στην Πάτρα, και το σχολείο ήταν ένας νεκρός, γκριζός χώρος. Υπήρχε μεγάλη καταπίεση κι ένα θλιβερό συνονθύ-λευμα από ελληνορθόδοξα ιδεώδη που μας υποχρέ-ωναν να παπαγαλίζουμε. Το διάβασμα με έσωσε, οι ποιητές έγιναν σύμμαχοί μου απέναντι σε μια κοι-νωνία εκδικητική, ανόητη και αφορήτα πληκτική. Το γράψιμο ήταν το παράθυρο στην ελευθερία. Ο Μποντλέρ, ο Ρεμπό... ο Κάμινγκς, ο Έλιοτ και αργό-τερα ο Πάουντ ήταν με το μέρος μου. Συμφωνούσαν με οποιαδήποτε τρέλα μου έρχόταν ουρανοκατέ-βατη, επικροτούσαν όλα τα σχέδια ανταρσίας. Ίσως αυτά να ακούγονται κάπως αφελή τώρα, όμως χάρη στο διάβασμα και σε κάποιους ποιητές που οι στίχοι τους είχαν χαραχτεί μέσα μου, μπόρεσα να περάσω μια ταραγμένη εφηβεία χωρίς μεγάλες απώλειες.

**Μέχρι τότε το διάβασμα συνέχισε να σας
σώζει; Συμβαίνει ακόμα;**

Βέβαια. Τώρα ξαναδιαβάζω βιβλία. Όταν είχα διαβάσει πρώτη φορά στα δεκαεπτά μου το *Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο*, δεν με ενθουσίασε. Το ξαναδιάβασα είκοσι χρόνια αργότερα κι έγινα άφωνη... Το μάντρα της εφηβείας μου -το ξαναθυ-μήθηκα τώρα με την περίπτωση του Νόμπελ- ήταν ένας στίχος του Έλιοτ από τα *Τέσσερα κουαρτέτα*: «Περίμενε χωρίς ελπίδα/ Γιατί η ελπίδα θα είναι ελπίδα για το λάθος πράγμα». Το έλεγα έφηβη συ-νέχεια μέσα μου. Θυμάμαι την τελευταία μέρα του σχολείου, ίσως την πιο ευτυχισμένη μέρα της ζωής μου. Κάπως έγινε το θαύμα και αποφοίτησα. Δεν έχει καμιά σχέση το σχολείο σήμερα μ' εκείνη την εποχή. Τα παιδιά μου, για παράδειγμα, δεν είχαν κανένα πρόβλημα.

ΔΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

«Χάρη στο διάβασμα και σε κάποιους ποιητές που οι ΣΤΙΧΟΙ τους είχαν χαραχτεί μέσα μου, μπόρεσα να περάσω μια ΤΑΡΑΓΜΕΝΗ εφηβεία χωρίς μεγάλες απώλειες».

Μου αναφέρετε κλασικά κείμενα.

Παρακολουθείτε τις νέες κυκλοφορίες;

Δεν είμαι οργανωμένη αναγνώστρια, διαβάζω ακατάστατα, ό,τι με εμπνέει, ποτέ από υποχρέωση. Αν κάτι δεν με τραβάει, θα το παρατήσω, μπορεί να κάνω βέβαια λάθος, ίσως το ξαναπιάσω αργότερα. Ο τελευταίος συγγραφέας που μου άρεσε τρομερά, εννοώ λυσσαλέα τρομερά, ήταν ο Ρομπέρτο Μπολάνιο. Ήμουν στην Ταϊλάνδη, έγραφα την *Εύα* όταν διάβασα τους *Αγριους ντετέκτιβ...* Αυτή η ελευθερία που έχει το γράψιμό του, καταπληκτικός.

Γράφετε σε ένα διήγημα στο τελευταίο σας βιβλίο (*Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα*) έναν στίχο του Γκόζο Γιοσιμάσου και σχολιάζετε πως «Όταν γράφονται τέτοιοι στίχοι, δεν επιτρέπεται μια μίζερη ζωή».

Από τα συμφραζόμενα καταλαβαίνω ότι το σημείο είναι αυτοβιογραφικό.

Αυτό είναι αλήθεια. Είχα μεταφράσει κάποια ποιήματα του Γιοσιμάσου, είχαν βγει παλιά στη *Λέξη*. Είναι εκπληκτικός ποιητής. Είχα καταφέρει να τον φέρω στο φεστιβάλ της Βαβέλ στο Γκάζι. Διαβάζει, μάλλον απαγγέλλει στα γιαπωνέζικα, είναι συναρπαστική εμπειρία να τον ακούς, ταυτόχρονα εκτελεί διάφορα τελετουργικά. Στο σημείο του βιβλίου μου που αναφέρατε, μιλάω για μια περίοδο ψυχικής καθίζησης, ήμουν τότε στην πρεσβεία στη Ρώμη και ήξερα ότι έπρεπε να πάρω την απόφαση να παραιτηθώ, παρά το ότι είχα μονιμοποιηθεί, διότι αυτός ο κύκλος είχε κλείσει. Ήμουν μέσα σ' ένα ταξί, είχε έρθει με το ταχυδρομείο το τελευταίο βιβλίο του Γκόζο, το ανοίγω, αρχίζω να το ξεφυλλίζω και πέφτω στους στίχους «Αναγγελία θυελλωδών ανέμων στο Βόρειο Ιαπωνικό πέλαγος/ Σας παρακαλώ, ψαράδες, μην κλαίτε». Σκέφτηκα αυτό ακριβώς, ότι με τέτοια ποιήματα δεν επιτρέπεται μια μίζερη ζωή και πήρα σε ελάχιστο χρόνο την απόφαση να φύγω. Δεν το μετάνιωσα ποτέ.

Άρα μπορεί ένα βιβλίο να μας αλλάξει τη ζωή;

Ναι, μπορεί.

Στο ίδιο βιβλίο γράφετε ότι η λογοτεχνία δεν πρέπει να είναι τέλεια. Το πιστεύετε αυτό;

Το πιστεύω. Διαβάζω βιβλία νέων, Αμερικανών κυρίως, συγγραφέων που είναι άρτια, καλογραμμένα. Ύστερα από λίγο καιρό τα έχω ξεχάσει εντελώς. Πάντα προβάλλεται έμμεσα κάτι διδακτικό, να βγαίνει στο τέλος κάτι θετικό, λες και το λογοτεχνικό βιβλίο είναι εγχειρίδιο για να λύσουμε κάποιο πρόβλημα. Δείτε όμως το *Μοναστήρι της Πάρμας* του Σταντάλ, όλα έχουν μια ροή και απότομα στις τελευταίες σελίδες αναρωτιέσαι τι μπορεί να έπαθε. Τον πίεζε ο εκδότης του και βιάστηκε; Τι συνέβη; Είναι ατελής. Πιστεύω ότι, αν ο αναγνώστης πάρει μια ιδέα από τους εσωτερικούς σεισμούς που ταρακούνησαν τον συγγραφέα και τις αμφιβολίες που τον βασάνισαν, το διάβασμα αποκτά

μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Κι αυτό φωτίζει την τριγωνική σχέση: συγγραφέας, αναγνώστης, βιβλίο.

Ποιο βιβλίο σας σάς ταρακούνησε πιο πολύ όταν το γράφατε;

Α, όλα ήταν ένας εφιάλτης, το καθένα με τον τρόπο του. Ίσως το *Τι μένει από τη νύχτα*: Μου πήρε έξι χρόνια, τα δύο ήταν τεκμηρίωση, ψάξιμο, Αλεξάνδρεια, Παρίσι, μπρος, πίσω... Το ψάξιμο των αρχείων, αν αρχίσει, δεν έχει τέλος. Ένας καλός φίλος απ' την Αμερική μου είπε κάποια στιγμή: «Τώρα σταμάτα». Παρότι ήταν απ' το τηλεφώνω, μου έδωσε μια γερή κλοτσιά κι άρχισα να γράφω.

Σε ποιον θα δίνατε εσείς το φετινό Νόμπελ; Στον Τόμας Πίντσον.

Με τον κίνδυνο να μην εμφανιστεί στην απονομή;

Γιατί πήγε ο Μπομπ Ντίλαν; Ξαναδιάβασα πρόσφατα το *Ουράνιο τόξο της βαρύτητας* του Πίντσον, είναι τρομερός, δεν συμφωνείτε;

***

Μετά τη συζήτησή μας θα πήγαινε να κρατήσει την εγγονή της. Το επόμενο πρωί θα ετοιμαζόταν σιγά σιγά για ένα ακόμα ταξίδι στην Αμερική. Θυμάται ότι είχε βρεθεί ξανά εκεί σε περίοδο αμερικανικών εκλογών. Μια άλλη φορά είχε βρεθεί κάπως αφηνιδιαστικά να διδάσκει στο Σίτι της Νέας Υόρκης ένα μάθημα δημιουργικής γραφής. Για όλα έχει μια ιστορία. Μοιάζει σαν να μπορεί να βρει κάτι ενδιαφέρον σε οτιδήποτε. «Όλοι έχουν μια σπιθα μέσα τους», μου λέει πριν φύγω. Της θυμίζω ότι το επόμενο Νόμπελ θα δοθεί σε έναν χρόνο από σήμερα και κάνει μια αδιευκρίνιστη χειρονομία.

Έξω έχει νυχτώσει. Αναρωτιέμαι ενώ οδηγώ σε ποιον θα έδινα το φετινό Νόμπελ και φέρνω στο μυαλό μου τα ονόματα στις λίστες των στοιχηματικών. Μου άρεσε που είδα το όνομα του Άιρα. Και του Ντελίλο. Θυμήθηκα πόσο μου αρέσει ο Κρασναχορκάι, ο Βίλα-Μάτας, η Άλι Σμιθ, ο Βόλμαν. Υπάρχει βέβαια και ο Ουελμπέκ. Οι περισσότεροι απ' τους αγαπημένους μας συγγραφείς δεν θα πάρουν ποτέ το Νόμπελ, και αυτό δεν τους κάνει λιγότερο αγαπημένους ούτε λιγότερο άξιους. Θυμηθείτε τον Τζόις, τον Μπόρχες, τον Ροθ. Το Νόμπελ μάς δίνει μια καλή αφορμή για περισσότερο διάβασμα. Δύο μυθιστορήματα της Χαν Γκανγκ κυκλοφορούν ήδη στα ελληνικά, είναι μια καλή συγγραφέας, θα έλεγα να τη διαβάσετε. Δεν λέω τίποτα για τα βιβλία της Έρσης Σωτηροπούλου, αυτά λογικά τα έχετε αγοράσει ήδη. ■

INFO ⇒ Το τελευταίο βιβλίο της Έρσης Σωτηροπούλου, η συλλογή διηγημάτων *Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα*, κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη.